

їм дозволів як на вступ до військової служби, до служби безпеки або правоохоронних органів іноземних держав, так і на участь у збройних конфліктах інших держав з метою одержання матеріальної винагороди. Необхідність утворення такого органу або наділення одного із уже існуючих органів державної влади повноваженнями для вирішення таких питань обумовлена правозастосовчою практикою, в тому числі й практикою застосування кримінального законодавства.

Втілення запропонованих заходів має надати можливість удосконалити боротьбу зі злочинним найманством правовими заходами.

#### *Література:*

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1961. – № 2. – Ст. 14.
3. Постанова Верховної Ради України від 14 липня 1993 року № 3381-XII «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням та навчанням найманців 1989 року» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 367.
4. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
5. Закон України від 16 квітня 1997 року № 210/97-ВР «Про громадянство» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 23. – Ст. 169.
6. Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III «Про громадянство України» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

*Хлистік М.А., КМВ КВІ УДДУ ПВП у Волинській обл.*

## **ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ**

*В статье автор размышляет о целесообразности создания в Украине probation, анализирует содержание проекта Закона Украины «О probation», который предложен народным депутатом Украины В. Швецом, и выступает против введения в действие этого Закона в той редакции, которая предложена авторами Проекта.*

*The article deals with the expedient introduction of probation in Ukraine. The author analyses the contents of the project of the law «On Probation» that has been proposed by people's deputy V. Shvets. The author objects to the putting the law into operation under the editorship of suggested of this Project.*

**Постановка проблеми та формулювання цілей статті.** 25 квітня 2008 року Указом Президента України № 401/2008 було схвалено Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, якою передбачено вдосконалення роботи кримінально-виконавчої інспекції за зразком служб пробациї, що створені у багатьох європейських державах. Реалізація положень Концепції має забезпечити створення служби пробациї як складової кримінально-виконавчої служби [1]. З огляду цього та з метою обґрунтування низки заходів, спрямованих на реалізацію зазначених завдань, і було вибрано тему дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дискусії на тему створення такої служби в Україні тривають вже досить довго, але консолідованої позиції в суспільстві з цього приводу ще не склалось, як і відсутнє чітке уявлення про те, якою вона має бути. 6 липня 2009 року у Комітеті Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності було проведено засідання групи з розробки законопроектів щодо впровадження системи пробації. Метою засідання було визначення стану готовності для внесення на розгляд Верховної Ради України проектів законів України «Про пробацію» [2] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробації)» [3]. Учасники засідання визнали необхідність доопрацювання вказаних законопроектів. У теперішній час зазначені документи опрацьовуються у відповідних службах центрального апарату Державного департаменту України з питань виконання покарань (далі – ДДУ ПВП) [4]. Не є новою дана проблема і в науці. Досить активно її розробкою займаються такі вчені, як О.В. Беца, І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, В.О. Корчинський, В.О. Меркулова, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, І.С.Яковець та інші. Проте комплексного дослідження з цих питань досі не проведено, що й обумовило вибір теми дослідження та її актуальність.

**Виклад основного матеріалу.** Проаналізувавши проект Закону України «Про пробацію» (Проект), слід зауважити, що в ньому відсутнє конкретне і чітке визначення поняття пробації. Не зрозуміло, що це таке: вид покарання, форма звільнення від покарання та його відбування, форма нагляду чи щось інше. З викладу окремих статей Проекту можна розуміти пробацію по-різному. Так, автори Проекту пропонують встановити кримінальну відповідальність за ухилення від обов'язків, обмежень чи зобов'язань пробації шляхом внесення змін до ст. 389 Кримінального кодексу (КК) України. Така позиція авторів Проекту наводить на думку, що пробацію слід вважати альтернативним видом покарання, як ті ж самі громадські чи виправні роботи, за ухилення від відбування яких встановлено кримінальну відповідальність вище вказаною статтею КК України.

Якщо розуміти пробацію як форму звільнення від відбування покарання, то цілком зрозуміло, що нелогічним є встановлення пробації одночасно зі звільненням особи від відбування покарання з випробуванням, як це пропонують автори у ст. 6 Проекту. Звільняючи особу від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України), суд встановлює іспитовий строк від 1 до 3 років і покладає на особу певні обов'язки. По своїй суті це є та ж сама пробація. Не зрозуміло, чому автори Проекту не врахували цей момент, тоді як для них очевидним є той факт, що не слід встановлювати одночасно адміністративний нагляд і пробацію (так як ці два види нагляду досить схожі).

Пропозиція авторів Проекту призначати пробацію одночасно зі звільненням від відбування покарання з випробуванням взагалі викликає сумніви щодо доцільності такого призначення, так як інститут звільнення від відбування покарання з випробуванням можна цілком вважати тією ж пробацією, яка означає випробування умовним засудженням. Існування у вітчизняному кримінальному законодавстві одночасно звільнення від відбування покарання з випробуванням та пробації є недоречним,

має бути щось одне, так як за змістом та призначенням вони практично однакові. Уявімо, що особа, яка звільнена від відбування покарання з випробуванням і щодо якої встановлено іспитовий строк одночасно з пробацією, ухиляється від виконання покладених на неї обов'язків, передбачених ст. 76 КК України, та ухиляється від виконання обмежень і обов'язків пробації. У такому випадку працівник служби пробації буде змушений одночасно направити подання до суду про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням (відповідно до ст. 78 КК України та ст. 166 Кримінально-виконавчого (КВК) України), а також подання до суду про притягнення особи до кримінальної відповідальності за ухилення від обов'язків, обмежень або зобов'язань пробації (відповідно до ст. 389 КК України та ст. 166 КВК України зі змінами, які пропонують автори Проекту). Отримуємо ще одне підтвердження нецільності призначення пробації одночасно зі звільненням від відбування покарання з випробуванням.

Так само виникнуть питання винесення попередження за порушення громадського порядку та притягнення до адміністративної відповідальності особи, щодо якої одночасно застосовано звільнення від відбування покарання з випробуванням та встановлено пробацію. Незрозумілим буде, яке виносити попередження – за порушення громадського порядку під час іспитового строку чи за порушення громадського порядку під час пробації?

Як бачимо, пробація і звільнення від відбування покарання з випробуванням не можуть призначатися одночасно і взагалі існувати одночасно в одній правовій системі, так як є досить схожими, як, наприклад, були схожими умовне засудження з іспитовим строком (ст. 45 КК України 1960р.) та відстрочка відбування покарання (ст. 46-1 КК України 1960 р.).

Викликає сумніви доцільність призначення пробації особам, засудженим до покарання у виді громадських робіт, так як вони призначаються на нетривалий строк – від 60 до 240 годин і тривають близько від 3 тижнів до 3 місяців. Як видається, за такий термін отримати реальні результати від проведення пробаційних заходів просто неможливо фізично.

Щодо призначення пробації одночасно з виправними роботами слід вести мову лише при умові, що такий вид покарання залишиться у вітчизняній правовій системі. Зважаючи на сьогоднішні реалії, слід визнати, що виправні роботи своє віджили і втратили актуальність. Зокрема, тільки у 2008 році питома вага цього виду покарання у загальній структурі кримінальних покарань складала лише 0,9 % (на рівні 2007 року) [5, с.25]. Фактично, це є матеріальна санкція – то й же самий штраф, розмір якого не фіксований, а залежить від заробітної плати, та виплачується засудженим в процентному відношенні від суми заробітку щомісячно.

Ще більше запитань викликає редакція статті 28 Проекту, у якій йдеться про права працівника служби пробації. Складається враження, що слово «права» тут вжито помилково, так як перелічені у цій статті так звані права більше схожі на обов'язки, якщо виходити з буквального змісту цих термінів [6, с.393–394]. Абсолютно нічого не сказано в тексті Проекту про соціальний захист працівників майбутньої служби проба-

ції, матеріально-технічне забезпечення їхньої діяльності, нарешті, про захист життя та здоров'я персоналу.

Повертаючись до визначення сутності поняття «пробація», варто погодитись з Д.Ягуновим, який говорить, що, у першу чергу, це «метод роботи зі злочинцями» [7]. Адже саме так і слід розуміти пробацію, виходячи з визначення, яке дане авторами Проекту. Зокрема, згідно ст. 1 Розділу 1 Проекту, під пробацією слід розуміти систему наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів. Щодо працівника служби пробації, то це особа, яка здійснює нагляд за особами, до яких застосовано пробацію, та проводить соціальну, виховну та профілактичну роботу з ними.

На сьогодні соціальний напрямок роботи з особами, які перебувають на обліку у кримінально-виконавчій інспекції (КВІ), законодавчо закріплений за працівниками територіальних служб для сім'ї, дітей та молоді, і саме вони надають підобліковим інспекції соціальну, психологічну, правову, консультаційну допомогу. Так чому б не створити службу пробації на базі таких центрів? Тим більше, що «червоною ниткою» крізь весь текст Проекту проходить ідея соціально-педагогічної спрямованості майбутньої служби пробації. На перше місце ставиться функція організації виконання пробації та проведення соціальної, виховної, профілактичної роботи, у той самий час, як функція виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (громадських та виправних робіт, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю), відходить на другий план, тоді як основне призначення КВІ – виконання альтернативних позбавленню волі покарань. Виходячи зі змісту основних положень Проекту, працівник майбутньої служби пробації повинен бути скоріше психологом, соціальним педагогом, аніж юристом, та, як говорить ст. 26 Розділу 5 Проекту, «здатним створювати умови для успішної ресоціалізації осіб, до яких застосовано пробацію, надавати їм соціальні послуги та здійснювати за ними нагляд...».

Для того, щоб створити службу пробації, – тим більше на базі КВІ, необхідно провести реформування усієї системи виконання покарань, що займе не один рік. Переорієнтація цілої державної служби кримінально-виконавчої спрямованості на соціально-реабілітаційну спрямованість – процес досить тривалий і нелегкий. Можливо, доцільніше створити нову самостійну службу пробації і залишити кримінально-виконавчу інспекцію, наділивши кожну притаманними їй функціями. При цьому КВІ має виконувати альтернативні покарання: громадські, виправні роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, здійснювати контроль за поведінкою осіб, які перебувають на обліку КВІ, та виступати представником держави у правових відносинах, що виникають в процесі виконання та відбування таких покарань, тобто у кримінально-виконавчих правовідносинах, а служба пробації має займатися підготовкою досудових звітів та здійснювати заходи пробації щодо осіб, звільнених від покарання чи його відбування з встановленням пробації, а також щодо осіб, умовно-достроково звільнених від відбування покарання, – тобто виступати учасником правових відносин, що виникають до призначення чи замість призначення покарання особам, або після відбуття засудженими покарання чи його частини.

І, нарешті, про головне: без достатнього та належного фінансового, матеріально-технічного забезпечення, забезпечення відповідним персоналом діяльність служби пробації не можлива, незалежно від того, чи буде вона створена на базі КВІ, чи зведена з нуля. Може здатись, що реорганізація КВІ у службу пробації обійдеться державі дешевше, адже КВІ має певні матеріально-технічні ресурси, але це не так. На сьогодні підрозділи КВІ не забезпечені належним чином ні приміщеннями, ні оргтехнікою, ні транспортом, ні кадрами і потребують негайного вирішення цих питань. Так, згідно даних ДДУ ПВП, тільки у 2007 році штатна чисельність персоналу КВІ складала 31,9 % від чисельності, передбаченої Законом України від 02.03.2000р. «Про чисельність Державної кримінально-виконавчої служби України», 26 підрозділів не мали телефонного зв'язку [8]. У 2008 році в діяльності КВІ все ще залишались проблемні питання, які впливають на ефективність роботи, – і насамперед, це недосконала матеріально-технічна база. Зокрема, на кінець 2008 року 62 % службових приміщень КВІ залишались розташованими у будівлях органів внутрішніх справ, комп'ютерами було забезпечено лише 69 % підрозділів, підрозділи КВІ не забезпечені службовими автомобілями для контролю за засудженими у сільській місцевості [9]. Якщо створення служби пробації на базі КВІ буде проходити в кілька етапів і передбачатиме, насамперед, створення належних умов для діяльності персоналу цієї служби, то варто підтримати такі перетворення, при умові раціонального розподілу обов'язків між працівниками служби та визначення конкретних напрямків її діяльності з врахуванням особливостей вітчизняної кримінально-виконавчої системи зокрема та правової системи в цілому. Безумовно, що створення служби пробації мусить проходити поступово, починаючи з розробки та обговорення законодавчої основи її діяльності, експериментального впровадження в практику діяльності КВІ окремих елементів пробації, навчання та підготовки фахівців для служби пробації. Далі необхідно забезпечити територіальні підрозділи служби пробації власними приміщеннями, автомобільним транспортом, створити єдину інформаційну мережу служби пробації, забезпечити персонал засобами зв'язку, індивідуальними засобами захисту, встановити достойну оплату праці, гарантувати соціальний захист працівникам та членам їх сімей, – що, безперечно, є основою забезпечення ефективності функціонування служби.

Таким чином, підводячи підсумки проведеного аналізу, можна зробити наступні **висновки**:

1. Слід визнати, що мета авторів Проекту благородна, але, напевно, чи, перейменування КВІ у службу пробації і розширення переліку обов'язків (а не прав!) працівників цієї служби змінить на краще стан справ в системі виконання покарань. Щоб досягти цілей, які визначені розробниками Проекту, а саме: переорієнтації виконання покарань з карального у соціальний напрям, зниження негативних наслідків покарань, профілактики повторних злочинів тощо, – однієї зміни назви недостатньо.

2. Потрібно звернути, нарешті, увагу на персонал тієї служби, мета якої є ресоціалізація злочинців. Насамперед, слід створити гідні умови праці працівників КВІ – майбутньої служби пробації, забезпечити їх необхідною матеріально-технічною, інформаційною, методичною базою,

надати їм більше прав і соціальних гарантій, зменшити об'єм роботи, який виконує один працівник. Так, Законом України від 02.03.2000р. «Про чисельність Державної кримінально-виконавчої служби України» встановлено штатну чисельність працівників КВІ – 5 % від кількості осіб, які перебувають в них на обліку (1 працівник до 20 підоблікових) [10]. Але на сьогодні ця норма Закону не виконується, так як, згідно статистичних даних ДДУ ПВП, середнє навантаження на одного працівника місцевого підрозділу КВІ на початок 2009 року становило 65 підоблікових, а станом на 1 липня 2009 року – 68 [11], [12]. Автори Проекту також передбачили встановлення штатної чисельності персоналу служби пробачії 5 % від кількості осіб, які перебуватимуть в них на обліку, – та чи буде так насправді?

3. На сьогодні Україна ще не готова до запровадження пробачії, так як ми навіть не визначились у самому понятті цього терміну та маємо досить туманне уявлення про форми, методи та структуру такої служби. У запропонованому Проекті Закону України «Про пробачію» розробники, намагаючись об'єднати вітчизняний та зарубіжний досвід функціонування пенітенціарних систем, спробували створити власний зразок такої собі універсальної служби пробачії, яка вмістила в собі елементи різних зарубіжних моделей служб пробачії, елементи адміністративного нагляду, елементи умовного засудження тощо, тому і виникає стільки різних запитань щодо змісту Проекту. У якості експерименту було б доцільним введення елементів пробачії (як системи заходів) щодо такої категорії осіб, як умовно-достроково звільнені від відбування покарання, – відстежити, проаналізувати практику, яка складеться за кілька наступних років, і тоді робити висновки про доцільність впровадження пробачії у вітчизняну пенітенціарну систему на постійній основі.

4. Створення служби пробачії на базі кримінально-виконавчої інспекції на сучасному етапі є завчасним, а сам Проект немає під собою економічного підґрунтя. Додатковий тягар ляже на плечі працівника КВІ, у якого і так на сьогодні досить велике навантаження, що створить нестерпні умови праці і сприятиме формальному виконанню ним своїх обов'язків. Слід продовжити пошук ефективних шляхів реформування кримінально-виконавчої системи України, при цьому виключити елементи сліпого копіювання зарубіжних зразків, і найбільшу увагу надавати розвитку належної організаційної структури тієї служби, яка займається нелегкою, але дуже важливою справою – ресоціалізацією злочинців.

#### *Література:*

1. Указ Президента України від 25.04.2008 року № 401/2008 «Про Концепцію реформування Державної кримінально-виконавчої служби України» – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=401%2F2008>.
2. Проект Закону України «Про пробачію», (В.Д. Швеці). – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art\\_id=63088&cat\\_id=47930](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=63088&cat_id=47930).
3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації кримінального законодавства та організаційно-правових передумов впровадження пробачії)», (В.Д. Швеці). – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art\\_id=63078&cat\\_id=47930](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=63078&cat_id=47930).

4. На шляху до служби пробації // Сайт ДДУ ПВП. – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art\\_id=64550&cat\\_id=55822](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=64550&cat_id=55822).
5. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2008 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 5 (105). – С. 19–34.
6. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: Підручник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2003. – 584с.
7. Ягунов Д.В. Пробація: поняття та її сутність. – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?jsessionid=36D404B73DA1684442041B778EB59BF9?art\\_id=55791&cat\\_id=49546](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?jsessionid=36D404B73DA1684442041B778EB59BF9?art_id=55791&cat_id=49546).
8. Огляд результатів діяльності кримінально-виконавчої інспекції Державної кримінально-виконавчої служби України у 2007 році. – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art\\_id=60422&cat\\_id=55822](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=60422&cat_id=55822).
9. Результати роботи управління кримінально-виконавчої інспекції Державного департаменту України з питань виконання покарань у 2008 році. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua>.
10. Закон України від 02.03.2000 р. «Про загальну структуру і чисельність кримінально-виконавчої системи України». – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1526>–14.
11. Оперативний звіт щодо виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, станом на 1 січня 2009 року. – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art\\_id=63082&cat\\_id=55822](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=63082&cat_id=55822).
12. Звіт про виконання кримінальних покарань, адміністративних стягнень та здійснення контролю за поведінкою осіб, які знаходяться на обліку кримінально-виконавчої інспекції станом на 1 липня 2009 року. – Режим доступу: [http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art\\_id=64619&cat\\_id=55822](http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=64619&cat_id=55822).

**Цуріков М.А., Харківське МБТІ**

## **ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВОЧИНІВ**

*Стаття посвячена проблемі определения функций государственной регистрации сделок. В статье раскрыто значение государственной регистрации сделок в сфере оборота недвижимого имущества, недвижимое имущество определено как особый объект гражданского оборота. В статье также были определены виды государственной регистрации по законодательству Украины в сфере оборота недвижимости и выделены следующие функции регистрации: охранительная, стабилизирующая, информативная, упорядочивающая, правоустанавливающая, систематизирующая. В статье сформулированы концептуальные теоретико-прикладные положения по поводу функций, которые выполняет государственная регистрация сделок, которые должны быть основополагающими при определении роли государственной регистрации сделок в сфере гражданского оборота и усовершенствовании законодательства в данной сфере.*

*The article is devoted to the problem of decision of functions of state registration of bargains. There is the exposed value of state registration of bargains in the sphere of turn of the real estate in the article, the real estate is certain as the special object of civil circulation. In the article the types of state registration were also certain on the legislation of Ukraine in the sphere of turn of the real estate and the following functions of registration are selected: protective, stabilizing, informing, systematizing, right-establishing, systematizing. In*